

Роберт Кувер Повернення дітей темряви

Коли перші щури з'явилися знов, метушливими тінями просочуючись уздовж берега річки та задніми провулками, багато хто думав, що незабаром за ними **прослідують прийдуть повернуться** зниклі діти. Хтось вірив, що щури могли *бути* зачарованими дітьми, тому їх спочатку не вбивали, а годували та балували **пестили**, не стільки **від через батьківської любові**, скільки зі страху, тому що чимало **легенд вирросло** про втрачене покоління дітей, які були **виманені виведені** дударем із міста багато років тому. Хтось думав, що діти, як і щури, були потоплені дударем, і що вони тепер повертаються час від часу, щоб переслідувати місто, яке, **керуючись мотивуючи покладаючись на звиклі до ошадливості**, не заплатило **відкуп**. Інші вірили, що діти були зачакловані й перетворені на ельфів або вовкулаків чи живих мерців. Коли повісилася дружина одного з муніципальних радників, поповзли чутки: це трапилося тому, що вона завагітніла від власного маленького сина, який з'явився їй однієї ночі уві сні у вигляді беззубого інкуба з запалими очима. Дійсно, усі смерті, навіть ті, що мали цілком природну причину, сприймалися городянами з підозрою, бо що ж може бути більш вірогідною причиною зупинки серця чи **відмови** внутрішнього органа, ніж зустріч із власною дитиною, яка стала живим мерцем?

Спочатку такі зловісні розмисли **розмови** траплялися рідко **й то точилися вирували** лише серед обурених бездітних. Коли того дня мандрівний щуролов виманив кудись малечу своєю демонічною флейтою, усі інші мешканці міста могли думати тільки про порятунок та помсту. Матері ридали й вигукували імена своїх дітей, закликаючи їх повернутися, тоді як батьки й діди озброювалися та мчали за пагорби в гонитві за трелями флейти та відгомоном трелей. Але нічого суттєвого ніколи не було знайдено, ні **уривка клаптика** одягу, **ані** загубленої іграшки, нібито дітей ніколи й не існувало, і, **по мірі того**, як тижні ставали місяцями, а місяці – роками, надія щезала й перетворювалася на обурення – так багато любові було витрачено марно – і потім поступово на страх. Тим часом замість зниклих народжувалися нові діти, це дійсно був час великої народжуваності, бо виник вакуум, який слід було заповнити, і оскільки ці нові діти виростали – більш помірковане покоління, ніж попереднє, – не залишалось більше **ніякого (Зняти)** місця, ані в домівках, ані в серцях, для колишніх дітей, для їхнього **світлого** шляху. Нові діти були, як і їхні попередники та старші брати й сестри, пухленькими та щасливими, викоханими й добре **відгодованими, нагадованими** їм в усьому потурали, але за ними й більше стежили **краще доглядали**, та й ніяких співів і танців теж не було. Дудар вселив у міщан **острах музики**, вона була всюди навіки заборонена декретом. Усі музичні інструменти було знищено. Публічне наспівування

мелодії каралось ув'язненням, і якщо дітей інколи і **шльопали легенько карали**, то саме за це. Музика завжди асоціювалась із дітьми, що пішли, та з **холодною невдячною манерою** їхнього уходу: вони навіть не озирнулися. Проте здавалося, що насправді вони нікуди не ділися, бо, **по мірі того, разом з тим**, як з'являлися нові діти, «старі» діти нібито поверталися у вигляді всюдисущих тіней нових дітей, затьмарюючи дитячі кімнати й ігрові майданчики, придушуючи сміх і псуючи ігри, і ось цих утрачених дітей, ці тіні дітей, і стали називати дітьми темряви.

Із плином часу на них були навішані всі біди. Якщо хворіла та помирала тварина, якщо скисало молоко чи горів будинок, якщо дитинча прокидалося з криком від нічного кошмару, якщо ріка виходила з берегів, якщо з каси зникали гроші, або пиво розплескувалось, або зникав апетит, – то це завжди було прокляттям дітей темряви. Нових дітей застерігали: «Будьте гарними, інакше діти темряви заберуть вас!» Вони не завжди були гарними, й інколи, як здавалося, діти темряви дійсно їх забирали. І ось тепер найновіша небезпека: повернення щурів. Невпевнене загравання з цими хижими створіннями незабаром припинилося, позаяк вони множилися, розразилася хвороба, як це трапилося й багато років тому. Променад уздовж річки, що протікала містом, колись такий популярний, був тепер цілком забутий через навалу щурів, квіткові сади вздовж променаду були витоптані їхніми маленькими лапками й **залишені полишені?виглядали** забрудненими та занедбаними, а для тих, хто там вештався, існував ризик бути з'їденим заживо, як це траплялося з домашніми тваринами, що заблукали. Щурячі маленькі екскременти були всюди та в усьому, навіть у чиемусь взутті, ліжку та **табакерці. Тютюн** Одного разу батьки міста знову зібралися на екстрену нараду та проголосили ухвалу про знищення щурів, **неважливо, не мало значення, незалежно від того**, були вони зачарованими дітьми чи ні; і знов виявилось, що щурів було забагато, щоб із ними впоратися. Їх вистежували зі зброєю та отрутою й палили в гірничих відвалах, їхній кислуватий попіл укривав місто, забруднюючи білизну та псуючи підливу, проте їхня кількість, здавалося, не зменшувалася. Що б не робили, їх ставало більше, ніж бачили до того, і вони продовжували прибувати. Але коли один надто **поспішний спритний** радник пожартував, що, мабуть, прийшов час заплатити дудареві, жартівника побили та з ганьбою вигнали з міста.

Бо, якщо діти темряви й **були прокляттям міста над містом**, то вони все одно були самі по собі, тоді як той чарівник, що їх виманив із міста, був схожий на таємничу силу з іншого світу – диявольський **порушник посланник**, він навіки збентежив мир маленької спільноти. Він був не з тих, над ким можна сміятись. Дудар, худорлявий і смаглявий, був строкато й надто барвисто одягнений, носив ланцюжки, браслети та сережки, його кістляве обличчя було розфарбовано огидним гримом, і він надто багато та зловісно посміхався,

показуючи надто білі зуби. Його мова, чужа для цього міста, була грубуватою та нечемною, і здавалося, виходила не з горла, а з якоїсь порожнини зсередини. Хтось пригадував, що він, здається, не мав очей, інші – що очі в нього таки були, але із золотавими зіницями. Він їв дуже мало, якщо їв узагалі (хтось заявляв, що бачив, як дудар їв пацюків, подрібнених на шматочки), і, про що говорили балакали гомоніли більше всього найбільше, так це про те, що ніколи не бачили, як він ходить по нужді. Згадуючи все це, містяни, вельми заспокоєні швидким та веселим викоріненням щурів, дивилися на нього лише як на кумедного вуличного музику, з яким можна змиритися, і, хоча й не платили, як він зухвало вимагав (у цьому не було ніякого правопорушення, адже ніяких угод не підписували), то щонайменш аплодували за виступи – і ось, старші, подібно до дітей, були ошукані лиходієм! Ні, якби він тільки мав нахабство повернутися, на нього відразу ж накинулися б всіма можливими засобами, його б розірвали навпіл, на шматки, а флейту засунули б йому в горлянку, а навала щурів була б навіки проклята! Того, хто поставив себе поза законом, шадити не буде ніхто!

Залишені на самоті, однак, містяни не могли впоратися зі щурами. Попри всі їхні героїчні зусилля, паразити продовжували множитися, хвороба розповсюджувалася та ставала більш небезпечною, небо затьмарювалося бридким попелом, тепер уже не тільки щурячим, а інколи й попелом чийогось сусіда, а час від часу і прахом однієї дитини чи навіть двох. Утративши одне покоління дітей, містяни були рішуче налаштовані не втратити наступне й робили все можливе, щоб захистити дітей, своїх та чужих, не тільки від пацюків, а й від сумнозвісних дітей темряви, позаяк доповідали гомоніли, що бачили пізно, переважно вночі, дивних оголених істот із плямистою плоттю, які рухалися на чотирьох серед пагорбів навколо міста. Вони мали вигляд дітей, – казали ті, хто їх бачив, – але не були дітьми. Хтось говорив, що в них були сірі м'ясисті крила й вони могли зависати в повітрі та літати стрімголов, як бабки. Батьки тепер кип'ятили дитячу їжу та стерилізували напої, перевіряли дитячі спальні, ванні та шкільні кімнати, не залишаючи їх дітлахів на самоті жодної хвилини. Попри ці заходи, час від часу хтось із них дітлахів зникав, розповсюджуючи страх та жах по всьому місту. Але тепер, коли дитина щезала, не створювалися ніякі пошукові групи, як це було спочатку, бо дитина, що пішла, вважалася нібито мертвою, а про всіх зниклих або загиблих дітей говорили не як про мертвих, а як про тих, кого «забрали».

Старійшини міста, під час зустрічі на тривалій надзвичайній сесії, дебатовали щодо питання побудови неприступної стіни навколо міста, щоб тримати дітей темряви на відстані та сподіваючись також перегородити потік щурів-загарбників. Ідея була дещо (дещо зняти) досить популярною та привабливою, особливо з-поміж серед батьків, проте виникли й заперечення: якщо кожен працездатний у місті трудитиметься на будівництві день і ніч, це займе буде продовжуватися так багато часу, що всі діти зникнуть до того, як стіну буде

завершено, – вийде, що містяни замурують себе зсередини разом зі щурами. І хтозна, чи буде ця стіна неприступною для дітей темряви? Чи не були вони, якщо дійсно існували, більше схожі на фантоми, ніж на справжніх істот, для яких цегла та каміння не ставали на перешкоді? Більше того, будівництво такої стіни вичерпає з міста всю енергію й ресурси та перекриє його торгівлю, що може стати кінцем ери процвітання, якщо тільки те, як вони жили зараз, можна було назвати процвітанням, і не тільки діти могли бути втрачені, а й вся битва проти щурів могла бути програна, що й так завдавало великих збитків спільноті. Але що ще ми могли зробити? Ми маємо краще пильнувати!

Отже, було створено спеціальні добровільні загони, щоб цілодобово спостерігати за дітлахами. Ігрові майданчики обнесли стінами та запечатали подвійними замками – компромісне рішення для прихильників ідеї будівництва стіни, і всі приміщення, де були діти, яскраво освітлювалися, щоб відлякувати тіні, навіть під час нічного сну. У тіні, що, здавалося, рухалися самі по собі, стріляли. Хтось звернув увагу, що, коли дитина зникала, було чути голос флейти, ледве-ледве **ледь-ледь**, саме перед зникненням. Правдою це було чи ні, але всі чутки, що стосувалися музики, енергійно присікалися, і після багатьох фальшивих тривог одного дударика нарешті піймали – маленького хлопчика шести років, одного з нових дітей, який дув у дерев'яну сопілку. Це був чарівний та відповідальний хлопчик, якого всі любили, але тепер його сприймали як демона, яким він і став, і тому, подібно до заразної тварини, він та його сопілка були знищені. Його збожеволілі батьки дозволили собі приховати дитячу сопілку як сувенір за часів заборони музичних інструментів, і дитина якось знайшла її. Судді не думали, що це трапилося просто так. Лунали заклики до смертної кари, але старійшини міста були не настільки жорстокими та мстивими, вони розуміли, що батьки й так були суворо покарані втратою дитини, тому їх було засуджено тільки на тривалий термін ув'язнення. Ніхто не заперечував. У в'язниці все одно була така навала щурів, що навіть короткий термін перетворювався на смертельний вирок.

Діти темряви тепер були всюди, чи, здавалося, що вони були скрізь. Якщо можна було вірити розповідям наляканих міщан, то над пагорбами навколо міста роїлися маленькі, подібні до кажанів фантоми, і навіть були свідчення про їхню появу в місті вдень. Були здійснені нальоти на комори, борошно розсипано, яйця розбиті, виявлено сіль у цукрі, сечу в чайнику, непристойні каракулі – на шкільній дошці та на дверях закритих крамниць, чий власники захворіли або померли. Стомлені батьки поверталися з роботи та полювання на щурів, щоб побачити, що всі малюнки на стінах повішені нерівно, пташині клітки відкриті, а дверні ручки кудись поділися. Думка, що це могли бути витівки їхніх власних неслухняних дітлахів, не заспокоювала тих, хто вважав, що діти були зачаровані дітьми темряви, бо це

було щось, про що вони не могли навіть нікому казати, побоюючись втратити своїх дітей через суворість законів щодо пильнування безпеки в місті. Коли батьки намагалися покарати дітей, ті кричали: «Це не моя провина! Діти темряви змусили мене це зробити!» – «Добре, але цить, не кажи про це!»

Траплялися жахливі нещасні випадки, які не були випадками. Чоловік, що спілкувався з друзями, пішов однієї ночі з бару додому та звернув не туди, потрапивши **замість цього** до зруйнованого саду вздовж променаду. Свідок, котрий бачив, як цей чоловік проходив, казав, що того нібито хтось невидимий тягнув за руку, і чоловік був занімілий від страху. Його обгризений скелет був знайдений наступного ранку **на краю річки**. Один мисливець на пацюків щез, ніби був повністю з'їдений. Іншого застрелив напарник, і, у двох різних випадках, щуряча отрута, яку хоча й тримали під замком, опинилася в їжі; в обох випадках чоловік або дружина померли, проте їхні партнери дивом врятувалися. Коли мисливця, що застрелив напарника, спитали, чи не було це нещасним випадком, той сказав, що напевно – ні, бо якась таємнича сила схопила ствол його рушниці та повернула в той бік під час стрілянини. І речі, здавалося, пересувалися з місця на місце. Особливо вночі. Меблі ковзали по кімнаті та стукалися одне об одне, стіни нібито гойдалися й ударялися, сходи на півшляху вниз провалювалися під ногами. Звичайно, люди пили набагато більше, ніж завжди, і свідчення могли бути перебільшеними, але ті речі, що колись вважалися непохитними, тепер **утрачали** свою певність.

Діти темряви залишалися невидимими для більшості, хоча місто відчувало, що вони кишіли всюди; деякі твердили, що бачили, як ті біжать разом зі щурами, гойдаються на мотузці дзвіниці, сидять навпочіпки поза витяжками димоходів на дахах. З кожною розповіддю про побачених дітей темряви, ті набували нових рис. Казали, що вони були завбільшки з **за** дитину, але з пропорціями дорослих, з довгими руками, котрими інколи користувалися під час бігу; вони вміли дертися по стінах вгору та, притиснувшись до землі, зникнути в ній. Вони були кричуще розфарбовані, а очі в них часто світилися. Нерідко згадувалися їхні крила, а інколи – навіть хвости. Іноді хвости були короткими пухнастими, іншим разом – довгими щурячими. Зникли гроші з міської скарбниці разом з одним із членів міської ради, і його дружина, хоча й билася в істериці від смутку та страху, змогла описати в приголомшливих деталях дивних рогатих та крилатих істот, що прийшли пограбувати місто й унести його. Ах, ми не знали, що в них є роги! О, так! З маленькими кільцями на кінчиках! Або дзвіночки! Вони блищали з ніг до голови, нібито були одягнені в коштовності! Вона була переконана: один із них був її втраченим сином, викраденим дударем так багато років тому. «Я дивилася йому в очі та благала не забирати бідолашного батька, – ридала вона, – у нього не було зіниць, тільки крихітні мерехтливі спалахи там, де мають бути зіниці!» Її

попросили дати повний опис дітей темряви, але потім вона теж зникла. Коли одного з охоронців-добровольців було звинувачено в розбещенні маленької п'ятирічної дівчинки, той наполягав, що це її домагався один із дітей темряви, і охоронець просто виконував свій обов'язок, виганяючи пекельну істоту з дівчинки. Дівчинка була збентежена, але, здавалося, погодилася з таким поясненням. – Але що ж трапилося з дитиною темряви? – Не знаю. Маленька дівчинка заверещала, натовп прибіг, дитина темряви зникла, хоча я її міцно тримав. Єдине, що мені вдалося втримати, було ось це, – казав він, піднявши над головою маленьку золоту сережку. – Звичайна прикраса. Багато дітей носять їх та гублять їх щодня. – Я вирвав її з його носа, – сказав він. Його виправдали, проте прибрали з підрозділу та призначили випробувальний термін. Під письмовою присягою він також згадував роги та зміг зробити малюнок геніталій дитини темряви, схожих на статеві органи цапа.

Нові діти прикидалися, начебто вони не бачать дітей темряви, чи, можливо, завдяки своїй невинності, вони їх і не бачили, хоча з їхніх підслуханих розмов можна було зрозуміти, що ті знали більше, ніж казали, і коли діти мовчали, інколи здавалося, що вони зосереджено до чогось дослухалися, трохи посміхаючись. Діти темряви з'являлися **в їхніх дитячих лічилках і загадках лічилках для стрибків через скакалку та дитячих загадках** («Коли вода не мокра? – Коли її створює тінь дитини темряви...»), і, коли вони обирали назви команд для ігор з м'ячем чи квача, одна з команд називалася «дітьми темряви». Інша була зазвичай «мисливцями». Маленькі діти плакали, якщо вони були не на стороні «дітей темряви». Коли дитину забирали, її ім'я пошепки повторювалося дітьми як заклинання, що, як вони казали, приносить удачу. Церковний органіст, який утратив роботу з моменту нашестя дударя та був змушений тепер доглядати за могилами – заняття, від якого він майже збожеволів, – зберіг достатньо здорового глузду, щоб помітити, як звичайний шум дитячих ігор на майданчику, що складався з тупотіння ніг та пронизливого вереску, почав перетворюватися на якусь своєрідну мелодію, що нагадувала пісні дударя. Він записав одну з них на папері, котрий був ретельно вивчений в **особистих покоях міською** радою, де, уперше за багато років, потайки лунало мугикання. І вдома, коли діти бавилися у своїх кімнатах ляльками чи солдатиками та іграшковими замками, діти темряви якимись таємничими шляхами відтепер брали участь у їхніх маленьких виставах. Можна було почути, як діти зверталися до дітей пільми, а ті відповідали кумедними писклявими голосами, що тремтіли, як у привидів. Навіть якщо вони все це повністю вигадували, саме уявний світ, створений з уривків підслуханого від батьків та учителів, став світом, де вони обрали зараз жити, а не той світ, що **плекали** для них **до якого нашаштовували їх** люблячі родини, – це було, як часто відчували батьки, якоюсь зрадою, браком вдячності, втраченою довірою... І, нарешті, це було просто несправедливо!

Якось один із мисливців за щурами, спираючись на рушницю після тривалого робочого дня та запалюючи свою стару чорну люльку, вдивлявся пильно в заражену річку та припустився думки, що йому здалося: коли дитина зникала чи вмирала, то кількість щурів зменшувалася. Інші разом із ним вдивлялися в ту саму річку та задавали собі питання: «Чи може таке бути?» Про проведення перепису щурів не було й мови, але деякі схеми їхнього руху можна було перевірити. Був дерев'яний пішохідний міст, наприклад, через який щури, бувало, бігали туди-сюди або стрибали на ньому, й тоді можна було приблизно порахувати їхню кількість. За наполяганням мисливців, такі підрахунки були зроблені секретарем муніципалітету на світанку, опівдні та в сутінках протягом **декількох кількох** днів, і цифри були майже однаковими щодня, незалежно від того, скільки щурів було вбито. Потім маленька дівчинка не повернулася після гри в хованки (закон, що забороняв цю гру чи будь-яку гру, пов'язану з переховуванням, приймався в палатах муніципалітету саме цього дня), і наступного дня було виявлено, що кількість щурів зменшилася. Не суттєво, можливо, для ока не помітно, але достатньо, щоб зробити підрахунок щурів на мості обов'язковим за законом. Дитина, що бігла за цуцням, впала в бурхливу річку та була віднесена течією, і кількість щурів знов зменшилася після того чи невдовзі після цього. Схожим чином, їх стало менше, коли інший хлопчик зник (він залишив записку, що йде до місця, де живуть діти темряви, щоб запитати, чи зможуть вони подружитися) і четвертий помер від хвороб, принесених щурами.

Було оголошено іншу надзвичайну сесію міської ради, куди запросили всіх дорослих членів спільноти. Ніхто не залишився осторонь. Вибір, що стояв перед ними, був очевидним, проте немислимим, тому його спочатку не оголошували. Батьки, кожен знав, були непохитні в небажанні говорити про це вголос узагалі. Вступ до розгляду справи був довгим, окреслюючи всю історію проблеми від візиту дударя до сьогодні, включаючи доповіді служби здоров'я та лікарень, капітанів команд щуроловів, ділової спільноти, загонів добровільних народних дружин охорони порядку, інспекторів шкіл та туалетів, муніципальних службовців та художників, які забезпечили раду детальними ескізами дітей темряви на основі свідчень тих, хто їх бачив. Вони не схожі були на будь-яких дітей, але так і мало бути. Запросили математика, який у точних технічних деталях пояснив пропорцію між зникненням або смертю дитини та зменшенням популяції щурів. Він говорив переконливо, хоча й не дуже зрозуміло. Хтось запропонував перерву на чай, але пропозицію було відхилено. Виникла коротенька гаряча дискусія, коли декілька батьків висловили свої сумніви щодо дійсного існування дітей темряви, гадаючи, що ті були просто фантазією істеричної з відомих причин спільноти. Ця суперечка швидко спалахнула та затихла, як і її

нечисленні прихильники. Нарешті, не залишилося нічого, крім вибору: або відпустити дітей, або жити – та вмирати – з пацюками.

Звичайно, було безсовісно пожертвувати дітьми заради порятунку дорослих чи навіть інших дітей – таку думку **завзято висловлювали відстоювали** батьки, вчителі, священники та багато інших пересічних містян. Це не було рішенням, яке хтось міг взяти на себе, а діти ще не доросли, щоб приймати його самі. Старші поважно кивали головами. Усі мали усвідомити правильність такого погляду. Більше того, результат, що ґрунтувався на умоглядних проєкціях попередніх спостережень, був **надто не певним не надто певним**, незважаючи на чудові математичні підрахунки, для таких безжальних та незворотних заходів. Потрібно було ретельніше вивчити проблему. Щодо підрахунків власне на мосту, то як більш вірогідне пояснення зменшення кількості щурів було запропоновано фактор сезонних погодних змін – якщо таке зменшення й було насправді. Кількісні дані самі по собі обговорювалися, та альтернативні, неофіційні, менш вирішальні підрахунки, які були здійснені іншими, переважно – стурбованими батьками, теж були представлені на зборах і належним чином обговорені. І навіть якщо офіційні підрахунки були вірними, – доводив шкільний учитель, – то кількість паразитів зменшувалася з природних причин, бо епідемія чуми мала свої припливи та відпливи. Якщо набратися терпіння, то все це мине.

Проте дані не свідчили на користь такого підходу. Навіть ті, хто співчував учителям та батькам, розуміли, що вони не намагаються шукати правди, а відчайдушно прагнуть переконати інших. А голі факти були такими, що місто повільно помирало від навали щурів, і коли дитина зникала, то інвазія зменшувалася, – усі це знали, навіть батьки. За загальним визнанням, дані були приблизними, але часу залишалось обмаль. Триваліше дослідження могло привести до фатального неправильного висновку. Лікар неблаганно описав у деталях поточну кризу в лікарнях, де хвороба косила життя персоналу, хворі спали на підлогах, ліки закінчувалися, самі будівлі були заповнені щурами, а мисливці нагадали зібранню, що їхні невсипущі зусилля не були достатніми, щоб взяти верх над тварюками, хоча багато з них теж були батьками, і їхні свідчення в результаті стали плутаними. Ті, хто втратив членів родини через хворобу та ризикував утратити ще когось, у тому числі власне життя, казали відверто: «Якщо діти залишаться, вони всі помруть від чуми, як і всі ми, тому не йдеться про те, щоб пожертвувати ними, бо тут їх чекає не краща доля. Але якщо вони підуть, то когось із нас буде врятовано». Було запропоновано компромісний варіант: можна було б тягти жереб і випускати дітей один за одним, поки пацюки не щезнуть. Такий спосіб допоміг би когось зберегти. «Але це буде несправедливо, – заперечували другі, – бо чому це якісь батьки втратять дітей, тоді як інші – ні? Чи не розділить це спільноту непоправно на два табори?» У будь-якому випадку, питання могло бути чисто науковим. Усі помітили під час презентації

математика хвилюючий зв'язок між темпом зменшення кількості щурів та кількістю дітей, які залишалися в місті. «Їм потрібні діти, – як одержимий волав нестримний старий чоловік у задніх рядах зали, – так нехай забирають! Ми завжди зможемо народити ще!»

Виникло сум'яття. Крики та звинувачення. «Думаєш, це легко? – лементував один. – Де твої власні діти?» «Головне не наплодити, – кричали другі інші, – а виховати!» Їх перекрикували, а ті галасували у відповідь. Називали один одного вбивцями, боягузами, егоїстами, упирами та нігілістами. Батьки репетували, що, якщо їхні діти мають померти, то й вони помруть разом із дітьми, а їхні сусіди верещали: «Скатертиною дорога!» Протягом усього цього галасу постійно стукав молоток ведучого, і, нарешті, коли порядок було відновлено, попросили висловитися найстарішого члена ради, якого вважали також наймудрішим, котрий до того часу мовчав. Його інвалідний візок викотили до освітленого центру маленького помосту перед залом, де, позаду, сиділи старійшини. Він дивився кудись поверх галасливого натовпу, його старі руки тремтіли, але вираз обличчя був спокійним і лагідним. Поступово настала тиша.

«Ми нічого не можемо вдіяти, – сказав він нарешті слабким старим голосом. – Це помста дітей темряви. Багато років тому ми заподіяли їм величезну шкоду, і це просто виправдана відповідь на неї». Він зробив паузу, нерухомо сидячи у блідому світлі. «Ми думали, що можемо просто замінити їх на інших, – сказав старенький. – Але ми помилялися». Здавалося, що в нього потекли потекла слина слині, і він підняв дрижачу тремтячу руку, щоб витерти рота. «Я не знаю, чи існують діти темряви насправді, – продовжував він. – Особисто я їх ніколи не бачив. Проте, якщо їх і немає, то це все одно – помста дітей темряви». Він знову замовк, ніби хотів, щоб його слова повністю зрозуміли до проведення слухань, або, можливо, тому, що думки повільно приходили йому в голову. «Я, однак, бачив щурів, і навіть з моїм поганим зором, знав, що вони справжні. Я також знаю, що їхній підрахунок теж справжній, хоча й суперечливий, але все одно справжній. Можливо, вони – найбільш реальні в цьому світі». Здавалося, що його думки кудись занесло, він покивав трохи головою та продовжив: «Зменшення щурів може бути наслідком втрати з дня на день наших дітей, чи результатом природних ритмів, або погоди, або, нарешті, успіхів наших мисливців. Може бути й так, що кількість щурів не зменшується, а ми просто помиляємося. Це не суттєво. Діти мають піти». Хтось у залі почав ловити ротом повітря. «Тому що, – сказав він, коли задуха пройшла, – ми ті, хто ми є». Старий вдивлявся в них якусь хвилину, і кожен відчув, що той дивиться саме на нього, хоча несхоже було, що старий може побачити навіть щось за краєм помосту. «Діти не підуть один за одним, – продовжував він. – Вони підуть усі разом і негайно. Це є справедливим і практичним водночас. І, мушу додати, неминучим». Він кивав головою, ніби погоджуючись із собою, чи, можливо, для

виразності сказаного: «Вони самі по собі будуть щасливіші разом, ніж на самоті. І якщо ми, ті, хто залишиться, не зможемо стримати смуток, то ми хоча б розділимо його разом та будемо заспокоювати один одного. Навіть зараз, якщо наше скромна пропозиція буде підтримана, дітей слід зібрати разом, сказати їм одягти улюблені речі та принести улюблені іграшки, а потім повести до міської площі за цією будівлею». Коли зблідлі батьки повільно піднялися зі своїх місць, він знов витер рота тильною стороною долоні, а його обличчя стало більш скорботним. «Я бачу доволі сумне майбутнє для нашого міста, – сказав він. – Щури нарешті зникнуть, за будь-яких причин, хоча хтось із нас продовжить помирати від принесених ними огидних хвороб, і променад буде знов відкрито та торгівлю продовжено. І навіть якщо ми відмінимо закони про заборону музики, однак тут усе одно буде мало співів чи танців, тому що не буде дітей, тільки пам'ять про дітей. Нелегко буде батькам винести таке страждання ще раз, я дуже їм співчуваю, як, упевнений, і всі інші. Ми не маємо права просити їх пройти через це знов». Він трохи схилив голову: «О... Чую зараз голоси дітей там, за стінами. Їм говорять, що вони йдуть звідси гратися з дітьми темряви. Вони підуть із радістю. У всіх вас буде нагода помахати їм рукою, але вони, можливо, навіть не озирнуться. І, звичайно, ніколи не прийдуть назад». У приголомшливій тиші до тієї миті, як усі кинулися до виходу, він обережно додав: «І відтепер, чи будемо ми нарешті вільні від дітей темряви?» Він зітхнув, і, не в силах утримати голову, що падала на груди, застережливо підняв дрижачий тремтячий палець, ніби в урочистій настанові: «Ні. Ні. Ні, друзі мої. Не будемо».

(переклала Наталія Криницька)